پس از گذشت دو سال از محدودیت‌های کرونایی

عربستان محدودیت‌های زیارت بقیع را کاهش داد

۲

مسعود بوذری ـ عکس رضوی

گفت‌وگو با کارشناس مسئول ارزشیابی اسناد سازمان کتابخانه‌های آستان قدس رضوی

هدیه‌ای از نسل‌های پیشین

وظیفه اصلی آرشیوها جمع‌آوری، حفظ و نگهداری، ساماندهی، اطلاع‌رسانی و ایجاد دسترسی به اسناد است چون نگهداری همه اسناد هزینه‌های بالایی دارد و در ضمن ممکن است خیلی از آن‌ها کمکی به پژوهشگران نکند، پس باید تنها اسنادی که واجد ارزش نگهداری دائمی هستند باقی بمانند. در واقع نخستین چالش پیش روی آرشیوها، انتخاب اسناد قابل نگهداری است.برای همین می‌گوییم ارزشیابی در واقع نوعی شناسایی و انتخاب اسناد به منظور نگهداری دائمی آن‌ها براساس ارزش‌های مالی، اداری، تاریخی، مذهبی، دینی و اجتماعی...

۴

چگونه فعالیت عمرانی گسترده با حمله مغول متوقف شد؟

راز توسعه حرم مطهر در دوره خوارزمشاهیان

محمدحسین نیکبخت

یکی از دوره‌های تاریخ شهر مشهد و آستان قدس رضوی که شاید به خاطر نزدیکی به دوره هجوم مغولان کمتر مورد توجه قرار گرفته و بررسی شده، دوره حکومت خوارزمشاهیان است. از این دوره تاریخی، یادگارهای متعددی در حرم رضوی وجود دارد. یکی از این یادگاری‌ها، کتیبه‌ای مربوط به سال ۶۱۲ قمری (۵۹۴ خورشیدی) است که شعر آن توسط شاعری به نام عبدالله بن محمود بن عبدالله سروده شده و در بالای ازاره روضه منوره قرار دارد: «بادا هزار بار فزون‌تر سلام حق / بر تو ایا غریب خراسان امام حق / مشتاق حضرت توام ای سید شهید / حقا که هستم از دل و از جان غلام حق». شواهدی از این قبیل نشان می‌دهد حرم مطهر اندکی پیش از هجوم مغولان، شاهد مرمت و بهسازی گسترده‌ای در فضاهای داخلی بوده و حتی اقداماتی هم برای توسعه عمرانی آن صورت گرفته است. سنگاب خوارزمشاهی که آن را در همین دوره ساخته‌اند و محراب بالای سر مبارک، از دیگر شواهد این توجه ویژه به توسعه حرم رضوی است. اما نکته‌ای که شاید کمتر کسی بداند، این است که چطور خوارزمشاهیان، یعنی دودمانی که چندان در سوابق خود عرض ارادت به ائمه اطهار(ع) نداشتند، ناگهان به فعالیت‌های عمرانی در حرم رضوی و توسعه مشهدالرضا(ع) رغبت نشان دادند؟ راز این توجه ناگهانی چه بود؟ آیا خوارزمشاهیان توانستند به مقاصد خود از این رویکرد دست یابند؟

■ **دو دهه پرتلاطم**

دوره‌ای که از آن صحبت می‌کنیم، بین سال‌های ۵۷۸ تا ۵۹۹ خورشیدی قرار دارد. این دوران با حمله مغول در سال ۵۹۸ و مرگ سلطان محمد خوارزمشاه در سال ۵۹۹ خورشیدی به پایان رسید و از آن پس، استیلای مغولان بر ایران، همه چیز را به قهقرا کشاند. سلطان محمد پس از به قدرت رسیدن کوشیده بود تا قلمرو خود را از هر جهت توسعه دهد. او در شرق با قراختائیان و غوریان درگیر بود. غوریان که در منطقه بامیان افغانستان امروزی حکومت می‌کردند، گاه و بیگاه به خراسان هجوم می‌آوردند. این هجوم پیامدهای بدی برای شمال خراسان و مردم مشهد و اطراف آن داشت. با این حال سلطان محمد توانسته بود موقتاً غوریان را عقب براند و دست به توسعه قلمرو خود در غرب ایران بزند؛ البته او در این مسیر با مشکلی بزرگ هم روبه‌رو شد.

■ **نقشه سیاسی سلطان محمد**

در بغداد، الناصر بالله یکی از آخرین خلفای عباسی که دست بر قضا فردی زیرک و سیاستمدار بود، با سلطان محمد به سختی در افتاد و حاضر نشد او را به رسمیت بشناسد. خوارزمشاه که حاضر نبود مانعی به نام الناصر را پیش روی خود ببیند، تصمیم گرفت خلافت عباسی را منقرض کند. او برای این کار، نقشه‌ای دقیق طراحی کرد و مدعی شد می‌خواهد خلافت را از عباسیان به علویان منتقل کند. البته هدف اصلی سلطان محمد، کسب قدرت مطلق و روی کار آوردن خلیفه‌ای بود که همه جوره تابع فرمان او باشد. به همین دلیل در سال ۵۹۴ خورشیدی، یعنی درست همان سالی که کتیبه بالای ازاره روضه منوره ساخته شده است، فرمان داد همه مردم در خراسان و مناطق مرکزی ایران با سیدعلاءالملک ترمذی از علویان خراسان، به عنوان خلیفه بیعت کنند. این مسئله سرآغاز تنش‌های شدیدی بود که حتی به چند جنگ مهم نیز انجامید؛ اما زور سلطان محمد و الناصر بالله به هم نرسید!

■ **فرصتی که در اختیار شیعیان قرار گرفت**

آغاز این ماجرا که از چند سال پیش شکل گرفته بود، فرصتی طلایی در اختیار شیعیان و علاقه‌مندان به مذهب اهل‌بیت(ع) قرار داد که بتوانند بی‌واهمه از اقدام‌های دشمنان افراطی و اقدام‌های تندروانه و خشن آن‌ها، دست به فعالیت‌های عمرانی، مرمت و بازسازی حرم مطهر امام رضا(ع) در مشهد بزنند. ظاهراً سرعت این فعالیت‌ها نیز بالا بوده است؛ چون در مدتی کوتاه، مرمت بخش‌های مختلفی از حرم مطهر به پایان رسید و همان طور که اشاره کردیم، توسعه کمی و کیفی اماکن متبرکه نیز در دستور کار قرار گرفت. سلطان محمد خوارزمشاه که شهر به شهر از مقابل مغولان می‌گریخت، شبی را در حرم مطهر امام رضا(ع) گذراند؛ نقل است که صبح آن روز، بیرون از حرم، دو گربه سیاه و سفید را دید که با یکدیگر در نزاع هستند؛ سلطان محمد به این واقعه تفأل زد و با خود گفت اگر گربه سفید پیروز شود، او دوباره قدرت را بدست خواهد آورد؛ اما نتیجه آن نزاع، شکست گربه سفید بود. سلطان با دیدن این منظره، آشفته و سراسیمه مشهد را ترک کرد.

گزیده

سلطان محمد پس از به قدرت رسیدن کوشیده بود تا قلمرو خود را از هر جهت توسعه دهد. او در شرق با قراختائیان و غوریان درگیر بود. غوریان گاه و بیگاه به خراسان هجوم می‌آوردند. این هجوم پیامدهای بدی برای شمال خراسان و مردم مشهد و اطراف آن داشت.

دوردست‌ها

مسابقه قرآن دانش‌آموزی و دانشجویی در اوگاندا

به همت نمایندگی جامعه المصطفی در اوگاندا دومین مسابقه قرآن دانش‌آموزی و دانشجویی با مدیریت کالج اسلامی المصطفی در کشور اوگاندا برگزار شد. «مهر» نوشته است: دومین مسابقه قرآن دانش‌آموزی و دانشجویی با همکاری رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و دانشگاه کامپالا و با حضور شرکت‌کنندگانی از ۴۰مرکز آموزش عالی و دبیرستان برگزار شد.

در مراسم اختتامیه این مسابقه سفیر و رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، معاون مفتی اوگاندا، رئیس دانشگاه کامپالا، رئیس هیئت امنای کالج المصطفی، نمایندگانی از کشورهای سوریه، عمان و ترکیه در اوگاندا و سایر شخصیت‌های دینی و سیاسی حضور داشتند.

رئیس کالج اسلامی المصطفی در این برنامه ضمن قدردانی از همکاری مراکز مختلف در برگزاری این مسابقه و خوشامدگویی به مدعوین، ترویج فرهنگ قرآنی را جزو اهداف کالج المصطفی و موجب رشد فرهنگ صلح و همزیستی در کشور اوگاندا و منطقه دانست.

صالحی، سفیر جمهوری اسلامی ایران نیز ضمن خوشامدگویی به مدعوین حاضر در برنامه، قدردانی از برگزارکنندگان این برنامه و تبریک به شرکت‌کنندگان، اقدام دولت اوگاندا در فراهم ساختن محیط آزادی مذهبی را ستود.

منبر مجازی

بی‌نیازی و آبرو

حجت‌الاسلام سرلک

خطبه ۲۲۵ نهج‌البلاغه که یک خطبه کوتاه است، در واقع فرازهایی از دعاهای امیرالمؤمنین(ع) است. نکته قابل توجه در این دعاهای امیرالمؤمنین(ع) این است که می‌بینیم انسان‌های کامل و اولیای خدا وقتی با خدا حرف می‌زنند، می‌توانند بی‌کرانه‌ترین مفاهیم را (چون محدودیتی ندارند) در قالب واژه‌ها بیاورند. بنابراین اگر دقت کنیم دعاها یک منشور توحیدی و امام‌شناسی است، به واقع دعا یک نوع خداشناسی و امام‌شناسی است، دستگاه تربیتی است.

در این خطبه حضرت به خدا عرض می‌کنند: «خدایا آبرو به من بده و آبرویم را هم با توانگری و توانایی و مکنت حفظ کن». این جنبه عمومی را در روایت‌های دیگر هم داریم که فقر و نداری گاهی اوقات انسان را به پریشانی می‌کشاند. از جمله خواسته‌های مؤمنین از خداوند متعال این است که دنیای آبادی داشته باشند، امکانات فراوانی داشته باشند، مگر اینکه در یک شرایط استثنایی این امکانات گرایش‌های قلبی آن‌ها را متفاوت کند. به هر حال خواستن دنیای آباد، دنیای موسّع، خانه بزرگ، مرکب مناسب، شرایط زندگی مناسب، این‌ها چیزهایی است که در زبان اولیا از خدای متعال بارها و بارها خواسته شده است.

در ادامه از خواسته‌های امیرالمؤمنین(ع) از خداوند باری تعالی این است که: خدایا آبروی مرا با بی‌نیازی حفظ کن، چهره من را - طبق تعبیر دیگری که در خود نهج‌البلاغه در کلمات قصار است- با فقر زشت مکن. نداری اعتبار عمومی انسان را نزد دیگران کاهش می‌دهد و پایین می‌آورد... همه آدم‌ها که با ملاک موحدانه با ما برخورد نمی‌کنند، امکانات مالی و خواستن شرایط مالی و مادی مشروط به این است که انسان را به غفلت نکشاند و این نه تنها بد نیست بلکه بسیار خوب است. خدایا شخصیتم را با تنگدستی مشکن!

اینکه حضرت از خداوند باری تعالی می‌خواهند: خدایا آبروی مرا با توانگری و با دارایی و ثروت حفظ کن، به من امکانات بده و... به این شرط است که امکانات مادی انسان را به غفلت، غرور، خود برتربینی، تبرّج، مباهات نابجا و تفاخر ویرانگر نکشاند. حضرت از خدا می‌خواهند که چهره و شخصیت من را با تنگدستی مشکن. خدایا مرا بی‌نیاز از آدم‌هایی کن که تو باید روزیشان را برسانی.

امیرالمؤمنین(ع) می‌فرماید: خدایا من را به این سمت مَبَر، نکند من با آدم‌های بد از سر تواضع دربیایم که آن تواضع من را کوچک‌تر می‌کند... چون این، دیگر فروتنی نیست، فرومایگی است که انسان در برابر کسانی که امکانات مالی دارند خودش را کوچک کند. خودت من را بساز، خودت من را بنواز.

مجاز آباد

البته مرگ و زندگی دست خداست

رواق خبر یا بهتر است بگوییم شایعه اول، یکی دو روز مانده به پایان سال ۱۴۰۰ منتشر شد... آیت‌الله فاطمی‌نیا درگذشت! احتمالاً آن دسته از کاربران همیشه آنلاین این فضا که سعی دارند نخستین منتشرکننده‌های یک خبر ناگوار باشند این شایعه را به سرعت بازتاب دادند. این در حالی بود که منابع به اصطلاح مطلع روز گذشته از بیماری، بدحالی و اعزام آیت‌الله به بیمارستان خبر داده بودند. بالاخره و در آخرین ساعت‌ها از آخرین روز سال پیش، خبرگزاری‌ها به نقل از صفحه رسمی ایشان نوشتند: خبر ارتحال آیت‌الله فاطمی‌نیا تکذیب می‌گردد و ایشان در قید حیات هستند... همچنان ملتمس دعای بزرگواران هستیم.

این‌ها گذشت تا روز ۲۴ فروردین ماه ۱۴۰۱، «شفقنا» نوشت: «استاد برجسته اخلاق در حال حاضر با شرایط سخت و هوشیاری پایین در بیمارستان بستری هستند. فرزند ایشان گفت: زمان انتقال به بیمارستان در حالی که به هوش بودند، گفتند به دوستان بگویید برای من متوسل به حضرت علی‌اصغر(ع) شوند».

دو سه روز پیش اما باز هم برخی کانال‌ها و گروه‌های مختلف تلگرامی خبر فوت استاد اخلاق را دوباره منتشر کرده و به مخاطبانشان تسلیت گفتند!

دیروز خبرگزاری «مهر» نوشت: «در پی انتشار شایعاتی پیرامون وضعیت بیماری حجت‌الاسلام والمسلمین فاطمی‌نیا در فضای مجازی، صفحه مجازی وابسته به دفتر استاد فاطمی‌نیا اعلام کرد: به اطلاع می‌رساند استاد فاطمی‌نیا همچنان در بیمارستان بستری بوده و تحت نظر پزشکان عزیز می‌باشند. از بزرگواران تقاضا می‌شود اخبار مربوط به استاد را از همین طریق پیگیری فرمایند».

البته مرگ و زندگی همه ما دست خداست اما باور کردن یا نکردن شایعات فضای مجازی دست خودمان است. پس تا اطمینان از راست و دروغ یک خبر لطفاً آن را در فضای مجازی و حقیقی منتشر نکنید.

موعظه/ مرحوم آیت‌الله فاطمی نیا

روش موعظه چگونه باید باشد؟ ۲

تمدید مهلت ارسال آثار به جشنواره کتاب سال رضوی ۴

در پیش نشست دومین همایش ملی «معنویت های نوظهور و معنویت اسلامی» بررسی شد

ظرفیت ها و چالش های تجارب نزدیک به مرگ ۲

نمایشگاه آثار استادان انجمن خوشنویسان مشهد افتتاح شد

«حلقه‌عشاق» در نگارخانه رضوان ۴

طارق عبدالباسط روایت می کند

شأن والایی که عبدالباسط برای قاری قرآن قائل بود ۳